

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

આશુતોષ

વિરુદ્ધ

રાજસ્થાન રાજ્ય અને અન્ય

૩૦ ઓગસ્ટ, ૨૦૦૫

[૩મા પાલ અને ડૉ. એઆર. લક્ષ્મણન, ન્યાયમૂર્તિઓ]

ધ કોડ ઓફ સિવિલ પ્રોસિજર, ૧૯૦૮ :

ઓર્ડર ૨૧ નિયમો ૪૯ અને ૫૦-ભાગીદારી મિલકતની જમીન-ભાગીદારી પેઢી સામે હુકમનામું-તેની બજવણી-પેઢી દ્વારા કરવામાં આવેલ કૃત્યો માટે ભાગીદારોની જવાબદારી-આર્બિટ્રેશન એક્ટ, ૧૯૪૦ હેઠળ સિંચાઈ વિભાગના બાંધકામના કામના સંબંધમાં રાજ્ય સામે અમુક રકમનું હુકમનામું પસાર કરવામાં આવેલ-પેઢીએ બજવણી દાખલ કરી અને હુકમનામાની રકમ વસૂલ કરી- હાઈકોર્ટે ચુકાદા અને હુકમનામા સામે રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ અપીલ

મંજૂર કરી-રાજ્યે ર.જ.૧૯૮૧ ના રોજ કલમ ૧૪૪ હેઠળ અરજી કરી-સદરહુ રકમ સામે, બે જામીનખત ઉપરાંત, એક મકાન પણ જામીન તરીકે રજૂ કરવામાં આવેલ-પેઢીના ભાગીદાર, કે જેઓ સદરહુ મકાનના એકમાત્ર માલિક હતા, તેમણે ૧૯૮૩ માં તેમના પૌત્રની તરફેણમાં મકાન વસિયત કરતું વસિયતનામું કર્યું અને ૧૯૮૫ માં તેમનું અવસાન થયું-૧૯૯૨ માં મકાન જમીનો હુકમ પસાર કરવામાં આવ્યો-મકાન મુક્ત કરવા માટે પૌત્ર દ્વારા ઓર્ડર ૨૧ નિયમ ૫૮ હેઠળ દાખલ કરવામાં આવેલ અરજી એવા કારણસર ફગાવી દેવામાં આવી કે વસિયતકર્તા ભાગીદાર હોવાથી વિવાદિત મકાનના સંબંધમાં વસિયતનામું કરવાનો કોઈ અધિકાર ધરાવતા ન હતા-અપીલમાં, હાઈકોર્ટે ઠેરવેલ કે વસિયતનામું લેણદાર સાથે છેતરપિંડી કરવા માટે તૈયાર કરવામાં આવ્યું હતું અને પૌત્રને શુદ્ધબુદ્ધિપૂર્વક મિલકત વસિયત કરવાના ઇશિદાથી નહીં અને રાજ્ય દ્વારા મેળવેલા હુકમનામાની બજવણીને નિષ્ફળ બનાવવા માટે પણ હતું-રાજ્યને ૧૭.૧૦.૧૯૯૨ ના રોજ હુકમનામાની રકમ મળી ગઈ હતી-ભાગીદારી પેઢીએ જવાબદારી અંગે કોઈ વિવાદ કર્યો ન હતો-એકમાત્ર વિવાદ ૧૭.૧૦.૧૯૯૨ થી વ્યાજના દાવાનો હતો-ઠેરવવામાં આવેલ: ઓર્ડર ૨૧ નિયમ ૪૯ હેઠળ ભાગીદારો સામે બજવણી મંજૂર કરી શકાય છે, જે કિસ્સામાં હુકમનામા-દાર ભાગીદારોની અલગ મિલકત સામે આગળ વધી શકે છે-૧૭.૧૦.૧૯૯૨ થી વ્યાજનો દાવો વધુ પડતો અને અતિશય છે-તેથી, દેવાદારને દાવાની સંપૂર્ણ ભરપાઈ પેટે રૂ. ૧,૦૦,૦૦૦ ની રકમ ચૂકવવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે-પાર્ટનરશીપ એક્ટ, ૧૯૩૨, કલમો ૨૪ અને ૨૫.

આનિટ્રેશન એક્ટ, ૧૯૪૦ હેઠળ સિંચાઈ વિભાગના બાંધકામના કામના સંબંધમાં સામાવાળા-રાજ્ય સામે અને એક ભાગીદારી પેઢીની તરફેણમાં અમુક રકમનું હુકમનામું પસાર કરવામાં આવ્યું હતું. સદરહુ કંપનીએ બજવણી દાખલ કરી અને હુકમનામાની રકમ વસૂલ કરી લીધી. ઉપરોક્ત ચુકાદા અને હુકમનામા સામે સામાવાળા-રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલ હાઈકોર્ટ દ્વારા એકતરફી રીતે મંજૂર કરવામાં આવી હતી. સામાવાળા-રાજ્ય તરફથી ધ કોડ

ઓફ સિવિલ પ્રોસિજર, ૧૯૦૮ ની કલમ ૧૪૪ હેઠળ તારીખ ૨.૪.૧૯૮૧ ના રોજ એક અરજી કરવામાં આવી હતી. હુકમનામાની રકમ સામે, બે જામીનખત અને એક મકાન જામીનગીરી તરીકે રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા.

પેઢીના ભાગીદાર, કે જેઓ સદરહુ મકાનના એકમાત્ર માલિક હતા, તેમણે વર્ષ ૧૯૮૩ માં અપીલકર્તાની તરફેણમાં મકાન વસિયત કરતું એક વસિયતનામું કર્યું અને વર્ષ ૧૯૮૫ માં તેમનું અવસાન થયું. વર્ષ ૧૯૯૨ માં બજવાણી કેસમાં મકાનના સંબંધમાં જમીન હુકમ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો. મકાનને મુક્ત કરવા માટે સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૨૧ નિયમ ૫૮ હેઠળ અપીલકર્તાની અરજી એવા કારણસર ફગાવી દેવામાં આવી હતી કે વસિયતકર્તા વિવાદિત મકાનના સંબંધમાં વસિયતનામું કરવાનો કોઈ અધિકાર ધરાવતા ન હતા. હુકમનામાની રકમ સામાવાળા-રાજ્ય દ્વારા પ્રાપ્ત થઈ ગઈ હતી અને એકમાત્ર વિવાદ તારીખ ૧૭.૧૦.૧૯૯૨ થી વ્યાજના સંબંધમાં હતો. હાઈકોર્ટે અપીલકર્તાની અપીલ એવા કારણસર ફગાવી દીધી કે વસિયતનામું લેણદાર સાથે છેતરપિંડી કરવા માટે તૈયાર કરવામાં આવ્યું હતું અને અપીલકર્તાને શુદ્ધબુદ્ધિપૂર્વક મિલકત વસિયત કરવાના ઇરાદાથી નહીં અને સામાવાળા-રાજ્ય દ્વારા મેળવેલા હુકમનામાની બજવાણીને નિષ્ફળ બનાવવા માટે કરવામાં આવ્યું હતું. તેથી આ અપીલ.

અપીલનો નિકાલ કરતા, કોર્ટે

ઠેરવવામાં આવેલ: ૧.૧. એ બાબત વિવાદમાં નથી કે હુકમનામું પેઢી સામે પસાર કરવામાં આવ્યું હતું જેમાં વસિયતકર્તા પણ એક ભાગીદાર હતા. પાર્ટનરશીપ એક્ટ, ૧૯૩૨ ની જોગવાઈઓ હેઠળ, એક ભાગીદાર બીજા ભાગીદારનો એજન્ટ છે. જ્યાં સુધી ગર્ભિત કે સ્પષ્ટ પ્રતિબંધ ન હોય ત્યાં સુધી ભાગીદાર હંમેશા ભાગીદારીના દેવા માટે જવાબદાર છે. પ્રસ્તુત કેસમાં, વસિયતકર્તા અને તેમના પતિ પર યોગ્ય રીતે નોટિસ બજાવવામાં આવી હતી.

૧.૨. સદરહુ કાયદાની કલમ ૨૪ એ સિદ્ધાંત પર આધારિત છે કે પેઢીના

સંબંધમાં ભાગીદાર એક એજન્ટ તરીકે રહેલો હોવાથી, એજન્ટને મળેલી નોટિસ પ્રિન્સિપાલને મળેલી નોટિસ સમાન છે અને તેથી ઊલટું પણ છે. સામાન્ય નિયમ તરીકે, પ્રિન્સિપાલને મળેલી નોટિસ તેના તમામ એજન્ટોને મળેલી નોટિસ છે; અને પોતાની એજન્સી સાથે સંકળાયેલી બાબતો અંગે એજન્ટને મળેલી નોટિસ તેના પ્રિન્સિપાલને મળેલી નોટિસ છે.

૧.૩. સદરહુ કાયદાની કલમ ૨૫ હેઠળ, ભાગીદારોની જવાબદારી સંયુક્ત અને વ્યક્તિગત છે. પેઢીના કોઈપણ એક કે તેથી વધુ ભાગીદારો પાસેથી દેવું વસૂલ કરવાનું પેઢીના લેણદાર માટે મુક્ત છે. દરેક ભાગીદાર એવી રીતે જવાબદાર રહેશે જાણે કે પેઢીનું દેવું તેની અંગત જવાબદારી પર કરવામાં આવ્યું હોય.

દેના બેંક વિરુદ્ધ ભીખાભાઈ પ્રભુદાસ પારેખ, [૨૦૦૦] ૫ એસ.સી.સી. ૬૯૪ અને આઈ.ટી.ઓ. વિરુદ્ધ અરુણાગિરી ચેટ્ટિયાર, [૧૯૯૬] ૯ એસ.સી.સી. ૩૩ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

૨. પ્રસ્તુત કેસમાં, સામાવાળા-રાજ્યે ભાગીદારી પેઢી સામે હુકમનામું મેળવ્યું છે. હાઈકોર્ટે તેના ચુકાદામાં સ્પષ્ટપણે ઠેરવ્યું છે કે વસિયતનામું એ વસૂલાતની કાર્યવાહીમાં વિલંબ કરવા માટે ઊભો કરવામાં આવેલો દસ્તાવેજ હતો. વધુમાં એ પણ જોવામાં આવે છે કે પેઢી કે ભાગીદારો દ્વારા આ જવાબદારીનો ઇનકાર કરવામાં આવ્યો નથી.

૩. ધ કોડ ઓફ સિવિલ પ્રોસિજર, ૧૯૦૮ ના ઓર્ડર ૨૧ નિયમ ૫૦ હેઠળ બજવાણી ફક્ત ત્યારે જ મંજૂર કરી શકાય જ્યારે કોઈ પેઢી સામે હુકમનામું પસાર કરવામાં આવ્યું હોય. પેઢી સામેનું હુકમનામું અનિવાર્યપણે પેઢીના નામે જ હોવું જોઈએ. આ નિયમ હેઠળ, ભાગીદારીની મિલકત સામે બજવાણી મંજૂર થઈ શકે છે. તે ભાગીદારો સામે પણ મંજૂર થઈ શકે છે જે સંજોગોમાં હુકમનામા-દાર ભાગીદારોની અલગ મિલકત સામે આગળ વધી શકે છે.

સાહુ રાજેશ્વર રાવ વિરુદ્ધ આઈ.ટી.ઓ., એ.આઈ.એર. (૧૯૬૯) એસ.સી. ૬૬૭ અને એચ.એચ. મહારાણી માંદાલસા દેવી વિરુદ્ધ એમ. રામનારાયણ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ, એ.આઈ.એર. (૧૯૬૫) એસ.સી. ૧૭૧૮ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

૪.૧. એ બાબત વિવાદમાં નથી કે સામાવાળા-રાજ્યને હુકમનામાની રકમ મળી ગઈ હતી. પક્ષકારો વચ્ચેનો વિવાદ માત્ર તારીખ ૧૭.૧૦.૧૯૯૨ થી હુકમનામાની રકમ પર ચૂકવવાપાત્ર વ્યાજના સંદર્ભમાં છે, જે સામાવાળા-રાજ્યના જણાવ્યા મુજબ પેઢી દ્વારા ચૂકવવાપાત્ર હતું.

૪.૨. એ સાચું છે કે ગમે તે ભોગે ન્યાય થવો જ જોઈએ. તે જ સમયે, એ પણ ભૂલવું ન જોઈએ કે ન્યાય દયા સાથે મિશ્રિત હોવો જોઈએ. કોઈ પક્ષકારને તારીખ ૧૭.૧૦.૧૯૯૨ થી વાર્ષિક ૧૮% ના દરે હુકમનામાની રકમ પર વ્યાજ ચૂકવવા કહેવું તે ઘણું ઊંચું અને અતિશય છે. આ ઉપરાંત, આટલા લાંબા સમય પછી બંને પક્ષકારોને બજવણીની કાર્યવાહી ચાલુ રાખવા કહેવું તે પણ યોગ્ય નથી. હુકમનામાના ફળ મેળવવા માટે સામાવાળા-રાજ્યે હજુ વધુ સમય રાહ જોવી પડશે. તેથી, સામાવાળા-રાજ્ય દ્વારા કરવામાં આવેલા દાવાની પૂર્ણ ભરપાઈ પેટે રૂ. ૧,૦૦,૦૦૦ ચૂકવવાનો અપીલકર્તાને નિર્દેશ આપવામાં આવે છે.

સિવિલ અપીલ હકુમત: સિવિલ અપીલ નં. ૫૩૪૫/૨૦૦૫.

એસ.બી. સિવિલ એક્ઝિક્યુશન ફર્સ્ટ અપીલ નં. ૨/૧૯૯૮ માં રાજસ્થાન હાઇકોર્ટના તારીખ ૧૨.૧૧.૨૦૦૩ ના ચુકાદા અને હુકમ સામે.

મનોજ પ્રસાદ, અપીલકર્તા તરફથી એડવોકેટ.

અરુણેશ્વર ગુપ્તા, અધિક એડવોકેટ જનરલ, નવીન કુમાર સિંહ, સામાવાળાઓ તરફથી.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ ડૉ. એઆર. લક્ષ્મણન દ્વારા આપવામાં આવેલ.

પરવાનગી આપવામાં આવે છે.

રાજસ્થાન હાઇકોર્ટ સમક્ષ એસ.બી. સિવિલ એક્ટિઝક્યુશન ફર્સ્ટ અપીલ નં. ૨/૧૯૯૮ માં નિષ્ફળ રહેલા અપીલકર્તા વિશેષ પરવાનગી દ્વારા અમારી સમક્ષ અપીલકર્તા તરીકે છે. આ અપીલ રાજસ્થાન હાઇકોર્ટ દ્વારા એસ.બી. સિવિલ એક્ટિઝક્યુશન ફર્સ્ટ અપીલ નં. ૨/૧૯૯૮ માં પસાર કરવામાં આવેલા તારીખ ૧૨.૧૧.૨૦૦૩ ના ચુકાદા અને આખરી હુકમ સામે દાખલ કરવામાં આવી છે, જેના દ્વારા અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલ ફગાવી દેવામાં આવી હતી.

ટૂંકમાં હકીકતો એવી છે કે શર્મા એન્ડ કંપની વિરુદ્ધ રાજસ્થાન રાજ્ય શીર્ષકવાળા વર્ષ ૧૯૬૯ ના કેસ નં. ૪ માં આબિટ્રેશન એક્ટ હેઠળ સિંચાઈ વિભાગના બાંધકામના કામના સંબંધમાં તારીખ ૬.૬.૧૯૭૦ ના રોજ રાજસ્થાન રાજ્ય સામે રૂ. ૩૭,૨૫૫.૦૭ નું હુકમનામું પસાર કરવામાં આવ્યું હતું. સદરહુ કંપનીએ બજવણી દાખલ કરી અને રૂ. ૩૭,૫૯૨.૫૭ વસૂલ કર્યા. સદરહુ રકમ સામે બે જામીનગીરીઓ આપવામાં આવી હતી, એક શ્રી ગુરબચન સિંહ દ્વારા રૂ. ૨૯૨૭.૫૭ માટે અને બીજી શ્રીમતી કમલા દ્વારા રૂ. ૩૭,૫૯૨.૫૭ માટે. ઉપરોક્ત જામીનખતો સાથે, મકાન નં. ૭૯બી બ્લોક, શ્રી ગંગાનગર પણ જામીનગીરી સામે રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું. ઉપરોક્ત ચુકાદા અને હુકમનામા સામે રાજસ્થાન રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલ હાઇકોર્ટ દ્વારા એકતરફી રીતે મંજૂર કરવામાં આવી હતી. રાજ્ય તરફથી સી.પી.સી. ની કલમ ૧૪૪ હેઠળ એક અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી જે સિવિલ પરચૂરણ કેસ નં. ૨/૧૯૮૧ તરીકે નોંધવામાં આવી હતી. રાજસ્થાન રાજ્યે સદરહુ કાર્યવાહીમાં શર્મા એન્ડ કંપની, શ્રીમતી કમલા દેવી અને શ્રી ગુરબચન સિંહને સામાવાળા તરીકે જોડ્યા હતા. શ્રીમતી ધનવંતી દેવી, તે શ્રી શિવલાલ શર્માના પત્ની, મકાન નં. ૮૦બી બ્લોક, શ્રી ગંગાનગરના એકમાત્ર માલિક હતા. તેમણે

ઉપરોક્ત મકાન તેમના પુત્રીના પુત્ર આશુતોષની તરફેણમાં વસિયત કરતું તારીખ ૭.૧૨.૧૯૮૩ નું એક વસિયતનામું કર્યું હતું. શ્રીમતી ધનવંતી દેવીનું મે, ૧૯૮૫ માં અવસાન થયું. એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે ઉપરોક્ત વસિયતનામાના સંબંધમાં પ્રોબેટ કાર્યવાહી પેન્ડિંગ છે. ડિસ્ટ્રિક્ટ જજ, શ્રી ગંગાનગરે સી.પી.સી. ની કલમ ૧૪૪ હેઠળ રાજસ્થાન રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અરજી મંજૂર રાખી અને ઠેરવ્યું કે શ્રીમતી કમલા દેવી સામે કાર્યવાહી કરી શકાય છે અને અરજદાર-રાજ્ય શર્મા એન્ડ કંપની પાસેથી વ્યાજ મેળવવા હકદાર છે અને ઉપરોક્ત અરજી સી.પી.સી. ની કલમો ૧૪૪ અને ૧૪૫ હેઠળ ચલાવવાપાત્ર છે. કોર્ટે સદરહુ અરજી મંજૂર કરતી વખતે નીચે મુજબ ઠેરવેલ:

“ઉપરની ચર્ચાના આધારે, અમે એવા તારણ પર પહોંચીએ છીએ કે આ અરજી સામાવાળા નં. ૧ અને ૨ સામે સી.પી.સી. ની કલમો ૧૪૪, ૧૪૫ હેઠળ ચલાવવાપાત્ર છે અને અરજદાર પગલાં લેવડાવવા માટે સંપૂર્ણ હકદાર છે. જામીનગીરી મુજબ સામાવાળા નં. ૨ સામે રૂ. ૩૫,૫૯૨.૫૭ ની મર્યાદા સુધી વસૂલાત કરવામાં આવે, જ્યારે તારીખ ૨૧.૪.૧૯૮૧ ના રોજ અરજી દાખલ કરવાની તારીખથી ગણતરી કરવામાં આવનાર દર મહિને દર સો દીઠ રૂ. ૧.૧/૨ ના દરે રૂ. ૩૭,૫૯૨.૫૭ ની વ્યાજની રકમની વસૂલાત માટેનાં પગલાં સામાવાળા નં. ૧ સામે લેવામાં આવશે.”

રાજ્યની અરજી પર ડિસ્ટ્રિક્ટ જજ દ્વારા બજવણી કેસ નં. ૨/૧૯૮૯ માં તારીખ ૨૧.૧૧.૧૯૯૨ ના રોજ મકાન નં. ૮૦બી બ્લોક, શ્રી ગંગાનગરના સંબંધમાં જમીન હુકમ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો. એ વાતનો પુનરોચ્ચાર કરવામાં આવ્યો હતો કે ઉપરોક્ત મકાન સંપૂર્ણપણે શ્રીમતી ધનવંતી દેવીની માલિકીનું હતું અને તેમણે તારીખ ૭.૧૨.૧૯૮૩ ના રોજ અપીલકર્તા આશુતોષની તરફેણમાં તે વસિયત કર્યું હતું અને શ્રીમતી ધનવંતી દેવી કોઈપણ સમયે દાવામાં પક્ષકાર ન હતા. એવી અરજ કરવામાં આવી હતી કે મકાન નં. ૮૦બી બ્લોક, શ્રી ગંગાનગર તેમની તરફેણમાં મુક્ત કરવામાં આવે કેમ કે

બજવણીમાં તેની જમી થઈ શકે નહીં. વધુમાં એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે અપીલકર્તા-આશુતોષ તેમની તરફેણમાં શ્રીમતી ધનવંતી દેવી દ્વારા કરવામાં આવેલા વસિયતનામાના અનુસંધાને મકાનના એકમાત્ર માલિક બન્યા હતા અને તે જ મકાનમાં અન્ય કોઈ વ્યક્તિનો કોઈ હક કે હિત ન હતું. રાજસ્થાન રાજ્યે સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૨૧ નિયમ ૫૮ હેઠળની અરજીનો જવાબ દાખલ કર્યો હતો. એવો દાવો કરવામાં આવ્યો હતો કે શ્રીમતી ધનવંતી દેવી ઉપરોક્ત પેઢીમાં ૧૨.૧/૨ પૈસાના હિસ્સા સુધી ભાગીદાર હતા અને તેઓ દાવાની જવાબદારી ચૂકવવા માટે જવાબદાર હતા. એવું પણ જણાવવામાં આવ્યું હતું કે શ્રીમતી ધનવંતી દેવીએ દાવાના દાવા અંગેની પોતાની જવાબદારીમાંથી બચવા માટે વસિયતનામું કર્યું હતું. એડિશનલ ડિસ્ટ્રિક્ટ એન્ડ સેશન્સ જજે અહીંના અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૨૧ નિયમ ૫૮ હેઠળની અરજી ફગાવી દીધી હતી. એવું પણ ઠેરવવામાં આવ્યું હતું કે શ્રીમતી ધનવંતી દેવીને વિવાદિત મકાનના સંબંધમાં વસિયતનામું કરવાનો કોઈ અધિકાર ન હતો. અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી પુનરાવલોકન અરજી પણ ફગાવી દેવામાં આવી હતી. તેનાથી વ્યથિત થઈને, અપીલકર્તાએ સી.પી.સી. ની કલમ ૯૬ સાથે વાંચતા ઓર્ડર ૨૧ નિયમ ૫૮ હેઠળ એસ.બી. સિવિલ એપીલેશન ફર્સ્ટ અપીલ નં. ૨/૧૯૯૮ દાખલ કરી. રાજસ્થાન હાઈકોર્ટે અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી પ્રથમ અપીલ ફગાવી દીધી. હાઈકોર્ટે ઠેરવેલ કે વસિયતનામું લેણદાર સાથે છેતરપિંડી કરવા માટે તૈયાર કરવામાં આવ્યું હતું અને અપીલકર્તા, એટલે કે પુત્રીના પુત્રને શુદ્ધબુદ્ધિપૂર્વક મિલકત વસિયત કરવાના ઇરાદાથી નહીં. સદરહુ તારીખ ૧૨.૧૧.૨૦૦૩ ના ચુકાદા અને હુકમથી વ્યથિત થઈને, અપીલકર્તાએ ઉપરોક્ત અપીલ દાખલ કરી.

અમે અપીલકર્તા તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલ શ્રી મનોજ પ્રસાદ અને રાજસ્થાન રાજ્ય તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન અધિક એડવોકેટ જનરલ શ્રી અરુણેશ્વર ગુપ્તાને સાંભળ્યા.

અપીલકર્તા તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલે વિચારણા માટે બે પ્રશ્નો

ઉપસ્થિત કર્યા: (એ) જ્યારે હુકમનામું ભાગીદારી પેઢી સામે હોય ત્યારે ભાગીદાર સામે હુકમનામાની બજવણી થઈ શકે નહીં; (બી) સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૨૧ નિયમો ૪૯ અને ૫૦ ના ઉદ્દેશ્યમાં હુકમનામાની બજવણી થઈ શકે નહીં.

અપીલકર્તા તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે શ્રીમતી ધનવંતી દેવીએ તારીખ ૭.૭.૧૯૪૭ ના રોજ રાજસ્થાન રાજ્ય પાસેથી મકાન નં. ૮૦બી બ્લોક, શ્રી ગંગાનગર ખરીદ્યું હતું અને શ્રીમતી ધનવંતી દેવી સિવાય તેમના પતિ સહિત અન્ય કોઈ પણ વ્યક્તિ સદરહુ મિલકતમાં કોઈ હક, ટાઈટલ કે હિત ધરાવતી ન હતી. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે પ્રસ્તુત કેસમાં કાર્યવાહી સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૨૧ નિયમો ૪૯ અને ૫૦ ની જોગવાઈઓની ઘોર અવગણના કરીને શરૂ કરવામાં આવી હતી અને તેથી, શ્રીમતી ધનવંતી દેવીની મિલકત સામે અપનાવવામાં આવેલી પ્રક્રિયા દેખીતી રીતે ગેરકાયદેસર હતી અને તે રદ થવાને પાત્ર છે. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે આ કેસની હકીકતોને ધ ટ્રાન્સફર ઓફ પ્રોપર્ટી એક્ટ, ૧૮૮૨ ની કલમ ૫૩ લાગુ પડતી નથી અને શ્રીમતી ધનવંતી દેવી દ્વારા તારીખ ૭.૧૨.૧૯૮૩ ના રોજ અપીલકર્તાની તરફેણમાં શુદ્ધબુદ્ધિપૂર્વક વસિયતનામું કરવામાં આવ્યું હતું અને સામાવાળાના દાવાને નિષ્ફળ બનાવવાનો કોઈ પ્રશ્ન જ ન હતો.

તેનાથી વિરુદ્ધ, રાજસ્થાન રાજ્ય તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન અધિક એડવોકેટ જનરલ શ્રી અરુણેશ્વર ગુપ્તાએ રજૂઆત કરી હતી કે ભાગીદારી પેઢીનો ભાગીદાર હંમેશા ભાગીદારીના દેવા માટે જવાબદાર હોય છે જ્યાં સુધી ગર્ભિત કે સ્પષ્ટ પ્રતિબંધ ન હોય અને જ્યાં હુકમનામાની બજવણીને નિષ્ફળ બનાવવા માટે તબદીલી કરવામાં આવી હોય ત્યાં તેવા કિસ્સાઓમાં, સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૨૧ નિયમો ૪૯ અને ૫૦ ની જોગવાઈઓ લાગુ પડશે નહીં. કપટપૂર્ણ તબદીલીના સંબંધમાં અપીલકર્તા તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી દલીલોનો જવાબ આપતાં, શ્રી અરુણેશ્વર ગુપ્તાએ રજૂઆત કરી હતી કે તબદીલી કરનારના લેણદારોને નિષ્ફળ બનાવવા અથવા વિલંબિત

કરવાના ઈરાદાથી કરવામાં આવેલી સ્થાવર મિલકતની પ્રત્યેક તબદીલી એ રીતે નિષ્ફળ ગયેલા અથવા વિલંબિત થયેલા કોઈપણ લેણદારોના વિકલ્પ પર રદબાતલપાત્ર રહેશે. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે પેઢી દ્વારા લેણી અને ચૂકવવાપાત્ર મૂળ રકમ રૂ. ૩૭,૫૯૩ હતી જે તારીખ ૧૭.૧૦.૧૯૯૨ ના રોજ મળી ગઈ હતી, જોકે, મુદ્દલ રકમ પર રૂ. ૬૧,૮૯૦ નું વ્યાજ તારીખ ૧૭.૧૦.૧૯૯૨ ના રોજ લેણું અને ચૂકવવાપાત્ર બન્યું હતું અને અપીલકર્તા તારીખ ૧૭.૧૦.૧૯૯૨ થી રૂ. ૩૭,૫૯૩ પર ત્યાર પછીનું વ્યાજ ચૂકવવા માટે પણ જવાબદાર છે.

અમે બંને પક્ષોની રજૂઆતો પર કાળજીપૂર્વક વિચારણા કરી છે અને સમગ્ર પ્લીડિંગ્સ, નીચેની અદાલતોના ચુકાદાઓ અને અપીલ સાથે દાખલ કરાયેલા તમામ એનેક્સરો અને દસ્તાવેજોનું અવલોકન કર્યું છે.

અપીલકર્તા તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલ દ્વારા ઉપસ્થિત કરવામાં આવેલી બંને દલીલોમાં બિલકુલ કોઈ તથ્ય નથી. એ બાબત વિવાદમાં નથી કે હુકમનામું પેઢી સામે પસાર કરવામાં આવ્યું હતું જેમાં શ્રીમતી ધનવંતી દેવી પણ ભાગીદાર હતા. પાર્ટનરશીપ એક્ટની જોગવાઈઓ હેઠળ, એક ભાગીદાર બીજા ભાગીદારનો એજન્ટ છે. જ્યાં સુધી ગર્ભિત કે સ્પષ્ટ પ્રતિબંધ ન હોય ત્યાં સુધી ભાગીદાર હંમેશા ભાગીદારીના દેવા માટે જવાબદાર છે. પ્રસ્તુત કેસમાં, મકાન નં. ૮૦બી, બ્લોક શ્રી ગંગાનગર ખાતે શ્રીમતી ધનવંતી દેવી અને તેમના પતિ પર યોગ્ય રીતે નોટિસ બજાવવામાં આવી હતી. પ્રસ્તુત સંદર્ભમાં ધ ઇન્ડિયન પાર્ટનરશીપ એક્ટ, ૧૯૩૨ ની કલમો ૨૪ અને ૨૫ નો ઉપયોગી રીતે સંદર્ભ લઈ શકાય છે જેને નીચે મુજબ પુનઃપ્રસ્તુત કરવામાં આવે છે:

“કલમ ૨૪– કાર્યકારી ભાગીદારને નોટિસની અસર– તે ભાગીદાર દ્વારા અથવા તેની સંમતિથી પેઢી સાથે કરવામાં આવેલી છેતરપિંડીના કિસ્સા સિવાય, પેઢીની બાબતોને લગતી કોઈપણ બાબત અંગે પેઢીના વ્યવસાયમાં સામાન્ય રીતે કામ કરતા ભાગીદારને આવેલી નોટિસ એ

પેઢીને આપેલી નોટિસ તરીકે ગણાશે.”

“કલમ ૨૫- પેઢીના કૃત્યો માટે ભાગીદારની જવાબદારી- દરેક ભાગીદાર, પોતે ભાગીદાર હોય તે દરમિયાન કરવામાં આવેલા પેઢીના તમામ કૃત્યો માટે અન્ય તમામ ભાગીદારો સાથે સંયુક્ત રીતે અને વ્યક્તિગત રીતે પણ જવાબદાર છે.”

કલમ ૨૪ એ ભાગીદારને નોટિસની અસર સાથે સંબંધ ધરાવે છે. જો નીચેની શરતો સંતોષાતી હોય તો આવી નોટિસ બંધનકર્તા બની શકે છે:

(એ) નોટિસ ભાગીદારને આપેલી હોવી જોઈએ;

(બી) નોટિસ પેઢીની બાબતોને લગતી કોઈપણ બાબતની નોટિસ હોવી જોઈએ;

(સી) પેઢી સાથે આવા ભાગીદારની સંમતિથી છેતરપિંડી થયેલી હોવી જોઈએ નહીં.

કલમ ૨૪ એ સિદ્ધાંત પર આધારિત છે કે પેઢીના સંબંધમાં ભાગીદાર એક એજન્ટ તરીકે રહેલો હોવાથી, એજન્ટને મળેલી નોટિસ પ્રિન્સિપાલને મળેલી નોટિસ સમાન છે અને તેથી ઊલટું પણ છે. સામાન્ય નિયમ તરીકે, પ્રિન્સિપાલને મળેલી નોટિસ તેના તમામ એજન્ટોને મળેલી નોટિસ છે; અને પોતાની એજન્સી સાથે સંકળાયેલી બાબતો અંગે એજન્ટને મળેલી નોટિસ તેના પ્રિન્સિપાલને મળેલી નોટિસ છે.

કલમ ૨૫ હેઠળ, ભાગીદારોની જવાબદારી સંયુક્ત અને વ્યક્તિગત છે. પેઢીના કોઈપણ એક કે તેથી વધુ ભાગીદારો પાસેથી દેવું વસૂલ કરવાનું પેઢીના લેણદાર માટે મુક્ત છે. દરેક ભાગીદાર એવી રીતે જવાબદાર રહેશે જાણે કે પેઢીનું દેવું તેની અંગત જવાબદારી પર કરવામાં આવ્યું હોય.

દેના બેંક વિરુદ્ધ ભીખાભાઈ પ્રભુદાસ પારેખ એન્ડ કંપની અને અન્ય, [૨૦૦૦] ૫ એસ.સી.સી. ૬૯૪ ના કેસમાં આપેલા ચુકાદાનો પ્રસ્તુત સંદર્ભમાં લાભદાયી રીતે ઉલ્લેખ કરી શકાય છે. આ કેસમાં આ કોર્ટ સમક્ષ વિચારણા માટે બે પ્રશ્નો ઉપસ્થિત થયા હતા. પ્રથમ, શું સરકારી દેવા સમાન વેચાણવેરાના બાકી લેણાંની વસૂલાતને બેંકની તરફેણમાં ગીરો મૂકેલી ઉધાર લેનારાઓની મિલકત સામે આગળ વધવાના બેંકના અધિકાર પર અગ્રતા મળશે. બીજું, શું કર્ણાટક સેલ્સ ટેક્સ એક્ટ, ૧૯૫૭ ની જોગવાઈઓ હેઠળ ભાગીદારી પેઢી સામે આકારણી કરાયેલા વેચાણવેરાના બાકી લેણાંની વસૂલાત માટે ભાગીદારોની માલિકીની મિલકત સામે કાર્યવાહી થઈ શકે છે. અમારો સંબંધ માત્ર બીજા પ્રશ્ન સાથે છે. પેરા ૧૮ માં, ન્યાયમૂર્તિ આર.સી. લાહોટીએ નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

“હાઈકોર્ટે પેઢીની કર જવાબદારીને પહોંચી વળવા માટે ભાગીદારોને વ્યક્તિગત રીતે જવાબદાર ઠેરવવાના હેતુ માટે પાર્ટનરશીપ એક્ટ, ૧૯૩૨ ની કલમ ૨૫ પર આધાર રાખ્યો છે. કલમ ૨૫ જોગવાઈ કરે છે કે દરેક ભાગીદાર, પોતે ભાગીદાર હોય તે દરમિયાન કરવામાં આવેલા પેઢીના તમામ કૃત્યો માટે અન્ય તમામ ભાગીદારો સાથે સંયુક્ત રીતે અને વ્યક્તિગત રીતે પણ જવાબદાર છે. પેઢી એ કોઈ સ્વતંત્ર કાનૂની અસ્તિત્વ નથી. તે માત્ર તમામ ભાગીદારો માટેનું એક સામૂહિક કે સંક્ષિપ્ત નામ છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, પેઢીનું તેના ભાગીદારોથી અલગ કોઈ અસ્તિત્વ નથી. પેઢીના નામે પેઢીની તરફેણમાં કે તેની સામે થયેલા હુકમનામાની અસર ભાગીદારોની તરફેણમાં કે તેમની સામે થયેલા હુકમનામા જેવી જ હોય છે. જ્યારે પેઢી કોઈ જવાબદારી વહોરે છે ત્યારે એવું માની શકાય કે તમામ ભાગીદારો તે જવાબદારી વહોરી રહ્યા હતા અને તેથી ભાગીદારો પેઢીના તમામ કૃત્યો માટે સંયુક્ત અને વ્યક્તિગત રીતે જવાબદાર રહે છે.”

ઈન્ડિયન ટેક્સ ઓફિસર (III), સર્કલ-1, સાલેમ વિરુદ્ધ અરુણાગિરી

ચેટ્ટિયાર, [૧૯૯૬] ૯ એસ.સી.સી. ૩૩ ના કેસમાં, આ કોર્ટે એ પ્રશ્ન પર વિચાર કર્યો હતો કે શું ભૂતપૂર્વ ભાગીદાર પોતે ભાગીદાર હતો તે સમયગાળાના સંબંધમાં ભાગીદારી પેઢીના બાકી વેરા લેણાં ચૂકવવા માટે જવાબદાર છે કે કેમ. મદ્રાસ હાઇકોર્ટે ઠેરવ્યું હતું કે તે જવાબદાર નથી. સદરહુ ચુકાદાની શુદ્ધતા સામે વિવાદ ઉઠાવીને, મહેસૂલ વિભાગ આ કોર્ટ સમક્ષ અપીલમાં આવ્યું. આ કોર્ટે અપીલ મંજૂર કરતી વખતે અને હાઇકોર્ટના ચુકાદાને રદબાતલ ઠેરવતી વખતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

“પાર્ટનરશીપ એક્ટની કલમ ૨૫ ચાલુ રહેલા ભાગીદાર અને ભૂતપૂર્વ ભાગીદાર વચ્ચે કોઈ ભેદ પાડતી નથી. તેનો સિદ્ધાંત સ્પષ્ટ અને ચોક્કસ છે, અર્થાત્, દરેક ભાગીદાર પોતે ભાગીદાર હોય તે દરમિયાન કરવામાં આવેલા પેઢીના તમામ કૃત્યો માટે અન્ય ભાગીદારો સાથે સંયુક્ત રીતે અને વ્યક્તિગત રીતે પણ જવાબદાર છે. તેથી, માત્ર એટલા માટે કે કોઈ ભાગીદાર સદરહુ સમયગાળા પછી ભાગીદાર તરીકે રહ્યો નથી, સદરહુ જવાબદારી સમાપ્ત થઈ જાય છે તેમ ઠેરવી શકાય નહીં.”

અમે સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૨૧ નિયમો ૪૯ અને ૫૦ પર અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી દલીલોનો પહેલેથી જ ઉલ્લેખ કર્યો છે. હાઇકોર્ટે સ્પષ્ટપણે ઠેરવ્યું છે કે રાજ્ય દ્વારા મેળવવામાં આવેલા હુકમનામાની બજવણીને નિષ્ફળ બનાવવા માટે શ્રીમતી ધનવંતી દેવી દ્વારા વસિયતનામું કરવામાં આવ્યું હતું.

ઓર્ડર ૨૧ નિયમ ૪૯ નીચે મુજબ વંચાય છે:

“ઓર્ડર ૨૧ નિયમ ૪૯: ભાગીદારી મિલકતની જમીન—

(૧) આ નિયમ દ્વારા અન્યથા જોગવાઈ કરવામાં આવી હોય તે સિવાય, પેઢી સામે અથવા તે હોદ્દાની રૂએ પેઢીના ભાગીદારો સામે પસાર કરવામાં આવેલા હુકમનામા સિવાયના અન્ય કોઈ હુકમનામાની બજવણીમાં

ભાગીદારીની માલિકીની મિલકત જપ્ત કરી શકાશે નહીં કે વેચી શકાશે નહીં.

(૨) ભાગીદાર સામેના હુકમનામાના ધારકની અરજી પર, કોર્ટ હુકમનામા હેઠળ ચૂકવવાપાત્ર રકમની ચૂકવણી સાથે ભાગીદારી મિલકત અને નફામાં આવા ભાગીદારના હિત પર બોજો ઊભો કરતો હુકમ કરી શકે છે અને તે જ અથવા ત્યાર પછીના હુકમ દ્વારા, નફામાં આવા ભાગીદારના હિસ્સા (પછી ભલે તે પહેલેથી જાહેર કરાયેલ હોય કે ઉપાર્જિત થતો હોય) અને ભાગીદારીના સંબંધમાં તેને મળવાપાત્ર હોય તેવા અન્ય કોઈપણ નાણાં માટે રીસીવરની નિમણૂક કરી શકે છે, અને હિસાબો તથા તપાસનો નિર્દેશ આપી શકે છે અને આવા હિતના વેચાણ માટે હુકમ અથવા અન્ય એવા હુકમો કરી શકે છે જે જો આવા ભાગીદાર દ્વારા હુકમનામા-દારની તરફેણમાં બોજો ઊભો કરવામાં આવ્યો હોત તો નિર્દેશિત કે કરવામાં આવ્યા હોત, અથવા કેસના સંજોગો મુજબ જરૂરી હોય.

(૩) અન્ય ભાગીદાર અથવા ભાગીદારો કોઈપણ સમયે બોજા હેઠળના હિતને મુક્ત કરાવવા અથવા વેચાણનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હોય તેવા કિસ્સામાં તેને ખરીદવા માટે મુક્ત રહેશે.

(૪) પેટા-નિયમ (૨) હેઠળના હુકમ માટેની પ્રત્યેક અરજી દેવાદાર પર અને તેના ભાગીદારો પર અથવા તે પૈકીના જેઓ ભારતમાં હોય તેમના પર બજાવવામાં આવશે.

(૫) પેટા-નિયમ (૩) હેઠળ દેવાદારના કોઈપણ ભાગીદાર દ્વારા કરવામાં આવેલી પ્રત્યેક અરજી હુકમનામા-દાર પર અને દેવાદાર પર, તથા અન્ય એવા ભાગીદારો પર કે જેઓ અરજીમાં જોડાયા ન હોય અને જેઓ ભારતમાં હોય તેમના પર બજાવવામાં આવશે.

(૬) પેટા-નિયમ (૪) અથવા પેટા-નિયમ (૫) હેઠળની બજાવણી

તમામ ભાગીદારો પર બજવણી થયેલી ગણાશે, અને આવી અરજીઓ પર કરવામાં આવેલા તમામ હુકમો સમાન રીતે બજવવામાં આવશે.”

ઉપરોક્ત નિયમ જોગવાઈ કરે છે કે પેઢી સામે અથવા તે હોદ્દાની રૂએ પેઢીના ભાગીદારો સામે પસાર કરવામાં આવેલા હુકમનામા સિવાય કોઈપણ ભાગીદારી મિલકત સામે કોઈ બજવણી નીકળી શકે નહીં. પ્રસ્તુત કેસમાં, અગાઉ નોંધ્યું છે તેમ, રાજ્યે ભાગીદારી પેઢી સામે હુકમનામું મેળવ્યું છે. હાઈકોર્ટે તેના ચુકાદામાં સ્પષ્ટપણે ઠેરવ્યું છે કે વસિયતનામું એ વસૂલાતની કાર્યવાહીમાં વિલંબ કરવા માટે ઊભો કરવામાં આવેલો દસ્તાવેજ હતો. વધુમાં એ પણ જોવામાં આવે છે કે પેઢી કે ભાગીદારો દ્વારા જવાબદારી અંગે કોઈ વિવાદ કરવામાં આવ્યો નથી અને ભાગીદારો દ્વારા તારીખ ૧૨.૨.૧૯૮૦ ના હુકમની શરતોનું પાલન કરવું જરૂરી હતું. સી.પી.સી. નો ઓર્ડર ૨૧ નિયમ ૫૦ નીચે મુજબ વંચાય છે:

ઓર્ડર ૨૧ નિયમ ૫૦ – પેઢી સામેના હુકમનામાની બજવણી –

(૧) જ્યાં કોઈ પેઢી સામે હુકમનામું પસાર કરવામાં આવ્યું હોય, ત્યાં બજવણી મંજૂર કરી શકાશે –

(એ) ભાગીદારીની કોઈપણ મિલકત સામે;

(બી) ઓર્ડર ૩૦ ના નિયમ ૬ અથવા નિયમ ૭ હેઠળ પોતાના નામે હાજર થયેલ હોય અથવા જેણે પ્લીડિંગ્સમાં સ્વીકાર્યું હોય કે પોતે ભાગીદાર છે, અથવા જેને ભાગીદાર તરીકે ઠરાવવામાં આવેલ હોય તેવી કોઈપણ વ્યક્તિ સામે;

(સી) સમન્સ સાથે ભાગીદાર તરીકે વ્યક્તિગત રીતે જેના પર બજવણી કરવામાં આવી હોય અને જે હાજર થવામાં નિષ્ફળ રહી હોય તેવી કોઈપણ વ્યક્તિ સામે;

પરંતુ શરત એ છે કે આ પેટા-નિયમમાંનું કંઈ પણ ઇન્ડિયન પાર્ટનરશીપ એક્ટ, ૧૯૩૨ (૧૯૩૨ નો ૯) ની કલમ ૩૦ ની જોગવાઈઓને મર્યાદિત કરતું કે અન્યથા અસર કરતું ગણાશે નહીં.

(૨) જ્યાં હુકમનામા-દાર પેઢીમાં ભાગીદાર હોવા તરીકે પેટા-નિયમ (૧), કલમો (બી) અને (સી) માં ઉદ્દેખિત વ્યક્તિ સિવાયની કોઈપણ વ્યક્તિ સામે હુકમનામાની બજાવણી કરાવવા હકદાર હોવાનો દાવો કરે છે, ત્યાં તે હુકમનામું પસાર કરનાર કોર્ટને પરવાનગી માટે અરજી કરી શકે છે, અને જ્યાં જવાબદારી અંગે કોઈ વિવાદ નથી, ત્યાં આવી કોર્ટ આવી પરવાનગી આપી શકે છે, અથવા, જ્યાં આવી જવાબદારી વિવાદિત છે, ત્યાં દાવામાંના કોઈપણ મુદ્દાની જે રીતે સુનાવણી અને નિર્ણય થઈ શકે તે રીતે આવી વ્યક્તિની જવાબદારીની સુનાવણી અને નિર્ણય કરવાનો હુકમ કરી શકે છે.

(૩) જ્યાં પેટા-નિયમ (૨) હેઠળ કોઈપણ વ્યક્તિની જવાબદારીની સુનાવણી અને નિર્ણય કરવામાં આવ્યો હોય, ત્યાં તેના પર કરવામાં આવેલો હુકમ તે જ બળ ધરાવશે અને અપીલ અથવા અન્ય બાબતો અંગે તે જ શરતોને આધીન રહેશે જાણે કે તે એક હુકમનામું હોય.

(૪) ભાગીદારીની કોઈપણ મિલકત સામે સિવાય, જ્યાં સુધી હાજર થવા અને જવાબ આપવા માટે સમન્સ બજાવવામાં ન આવ્યો હોય ત્યાં સુધી પેઢી સામેનું હુકમનામું તેમાંના કોઈપણ ભાગીદારને મુક્ત કરશે નહીં, જવાબદાર બનાવશે નહીં અથવા અન્યથા અસર કરશે નહીં.

(૫) ઓર્ડર ૩૦ ના નિયમ ૧૦ ની જોગવાઈઓના આધારે હિન્દુ અવિભાજિત કુટુંબ સામે પસાર કરવામાં આવેલા હુકમનામાને આ નિયમમાંનું કંઈ પણ લાગુ પડશે નહીં.”

આ નિયમ હેઠળ બજાવણી ફક્ત ત્યારે જ મંજૂર કરી શકાય જ્યારે કોઈ પેઢી

સામે હુકમનામું પસાર કરવામાં આવ્યું હોય. પેઢી સામેનું હુકમનામું અનિવાર્યપણે પેઢીના નામે જ હોવું જોઈએ. આ નિયમ હેઠળ, ભાગીદારીની મિલકત સામે બજવણી મંજૂર થઈ શકે છે. તે ભાગીદારો સામે પણ મંજૂર થઈ શકે છે, જે કિસ્સામાં હુકમનામા-દાર ભાગીદારોની અલગ મિલકત સામે આગળ વધી શકે છે.

સાહુ રાજેશ્વર રાવ વિરુદ્ધ આઈ.ટી.ઓ., એ.આઈ.એર. (૧૯૬૯) એસ.સી. ૬૬૭ ના કેસમાં, આ કોર્ટે ઠેરવ્યું હતું કે પેઢીના ભાગીદારની જવાબદારી સંયુક્ત અને વ્યક્તિગત છે અને પેઢીના કોઈપણ એક કે તેથી વધુ ભાગીદારો પાસેથી પેઢીનું દેવું વસૂલ કરવાનું પેઢીના લેણદાર માટે મુક્ત છે. ભાગીદારી પેઢી સામેના હુકમનામામાં, સગીર સિવાય દરેક ભાગીદાર વ્યક્તિગત રીતે જવાબદાર છે, જે સગીરની જવાબદારી ભાગીદારીમાં તેની અસ્કયામતો પૂરતી મર્યાદિત હોય છે.

હર હાઈનેસ મહારાણી માંદાલસા દેવી અને અન્ય વિરુદ્ધ એમ. રામનારાયણ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ અને અન્ય, એ.આઈ.એર. ૧૯૬૫ એસ.સી. ૧૭૧૮ ના કેસમાં, ઓર્ડર ૨૧ નિયમ ૫૦ ના વ્યાપ પર વિચાર કરતી વખતે આ કોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

“પેઢી દ્વારા અથવા તેના નામે થયેલો દાવો એ વાસ્તવમાં તેના તમામ ભાગીદારો દ્વારા અથવા તેમના નામે થયેલો દાવો છે. દાવામાં પસાર થયેલું હુકમનામું, ભલે સ્વરૂપમાં પેઢી સામે હોય, વાસ્તવમાં તમામ ભાગીદારો સામેનું હુકમનામું છે. નિઃશંકપણે, સામાન્ય કેસમાં જ્યાં પેઢીના તમામ ભાગીદારો પર દાવો માંડવા અને દેવાદાર તરીકે ઠરાવવા સક્ષમ હોય, ત્યાં ધ કોડ ઓફ સિવિલ પ્રોસિજરના ઓર્ડર ૩૦ હેઠળ પેઢી સામે દાવો દાખલ કરી શકાય છે અને હુકમનામું મેળવી શકાય છે, અને આવા હુકમનામાની બજવણી ધ કોડ ઓફ સિવિલ પ્રોસિજરના ઓર્ડર ૨૧ નિયમ ૫૦ ની પ્રક્રિયાને અનુસરીને ભાગીદારીની મિલકત સામે અને

તમામ ભાગીદારો સામે થઈ શકે છે.”

હવે અમે સામાવાળા-રાજ્ય તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન અધિક એડવોકેટ જનરલ દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતો પર આવીએ છીએ. મુકદ્દમાનું પ્રારંભિક બિંદુ સિંચાઈ વિભાગના બાંધકામના કામના સંબંધમાં રાજસ્થાન રાજ્ય સામે તારીખ ૬.૬.૧૯૭૦ ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલું હુકમનામું છે. રાજસ્થાન રાજ્ય દ્વારા તારીખ ૧૨.૨.૧૯૮૦ ના રોજ અપીલ દાખલ કરવામાં આવી હતી, રાજ્ય તરફથી તારીખ ૨.૪.૧૯૮૧ ના રોજ સી.પી.સી. ની કલમ ૧૪૪ હેઠળ અરજી કરવામાં આવી હતી અને શ્રીમતી ધનવંતી દેવીએ તારીખ ૭.૧૨.૧૯૮૩ ના રોજ વસિયતનામું કર્યું હતું અને મે, ૧૯૮૫ ના મહિનામાં તેમનું અવસાન થયું હતું. મે, ૧૯૮૭ માં, ડિસ્ટ્રિક્ટ જજ, શ્રી ગંગાનગરે સી.પી.સી. ની કલમ ૧૪૪ હેઠળ રાજસ્થાન રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અરજી મંજૂર રાખી હતી. તારીખ ૨૧.૧૧.૧૯૮૨ ના રોજ વિવાદિત મકાનની મિલકતની જમી કરવામાં આવી હતી. ત્યાર પછી બંને પક્ષકારો દ્વારા જમી અને બજવાણી વગેરેનો વિરોધ કરતી અન્ય ઘણી કાય વાહીઓ હાથ ધરવામાં આવી હતી. છેવટે, ડિસ્ટ્રિક્ટ જજે સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૨૧ નિયમો ૪૮ અને ૫૦ હેઠળ દાખલ કરવામાં આવેલી અરજી ફગાવી દીધી અને તારીખ ૫.૯.૧૯૮૮ ના રોજ પુનરાવલોકન અરજી પણ ફગાવી દેવામાં આવી. તેના પર અપીલકર્તાએ એસ.બી. સિવિલ એક્ઝિક્યુશન ફર્સ્ટ અપીલ નં. ૨/૧૯૮૮ દાખલ કરી અને સદરહુ અપીલ તારીખ ૧૨.૧૧.૨૦૦૩ ના રોજ ફગાવી દેવામાં આવી. હવે પક્ષકારો આ કોર્ટ સમક્ષ છે.

એ બાબત વિવાદમાં નથી કે હુકમનામાની રકમ રૂ. ૩૭,૫૮૩ રાજ્યને તારીખ ૧૭.૧૦.૧૯૮૨ ના રોજ મળી ગઈ હતી. પક્ષકારો વચ્ચેનો વિવાદ માત્ર તારીખ ૧૭.૧૦.૧૯૮૨ ના રોજ રૂ. ૩૭,૫૮૩ ની મુદ્દલ રકમ પરના વ્યાજના સંદર્ભમાં છે, જે રાજ્યના જણાવ્યા મુજબ પેઢી દ્વારા ચૂકવવાપાત્ર હતું. તારીખ ૧૭.૧૦.૧૯૮૨ ના રોજ રૂ. ૩૭,૫૮૩ પર વ્યાજ તરીકે રૂ. ૬૧,૮૯૦ ની રકમ નક્કી કરવામાં આવી હતી. શ્રી અરુણેશ્વર ગુપ્તાએ રજૂઆત કરી હતી કે

અપીલકર્તા દ્વારા ત્રાસદાયક મુકદ્દમો દાખલ કરીને રાજ્યને બિનજરૂરી રીતે કોર્ટમાં ખેંચવામાં આવ્યું છે અને તેથી, અપીલકર્તાને તારીખ ૧૭.૧૦.૧૯૯૨ થી આજ સુધી રૂ. ૩૭,૫૯૩ પર વાર્ષિક ૧૮% ના દરે વ્યાજ ચૂકવવાનો નિર્દેશ આપીને રાજ્યને પૂરતું વળતર આપવું જોઈએ. જોકે શ્રી અરુણેશ્વર ગુપ્તાની દલીલ પ્રથમ દ્રષ્ટિએ આકર્ષક જણાય છે, તેમ છતાં તેની પુનર્વિચારણા અને પુનઃમૂલ્યાંકન કરતાં સદરહુ રજૂઆતમાં કોઈ તથ્ય નથી. બંને પક્ષકારો આ તમામ વર્ષોથી કાનૂની ચુકૂના મેદાનમાં છે. દ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ અપીલકર્તા પણ સફળ થયા હતા.

દ્રાયલ કોર્ટે ઠેરવ્યું હતું કે વસિયતનામું અસલી છે અને તેથી, વિવિધ અદાલતોમાં રાજ્ય દ્વારા શરૂ કરવામાં આવેલી તમામ આગળની કાર્યવાહીઓનો અપીલકર્તાએ અનિવાર્યપણે બચાવ કરવો પડે છે. શ્રી અરુણેશ્વર ગુપ્તાએ રજૂઆત કરી હતી કે ત્રાસદાયક મુકદ્દમાબાજ પ્રત્યે કોઈ સહાનુભૂતિ દર્શાવ્યા વિના તારીખ ૧૭.૧૦.૧૯૯૨ ના રોજની વ્યાજની રકમ રૂ. ૬૧,૮૯૦ વત્તા ત્યાર પછીનું વ્યાજ રાજ્યને ચૂકવવાનો હુકમ કરવો જોઈએ.

એ સાચું છે કે ગમે તે ભોગે ન્યાય થવો જ જોઈએ. તે જ સમયે, આપણે એ પણ ભૂલવું ન જોઈએ કે ન્યાય દયા સાથે મિશ્રિત હોવો જોઈએ. તારીખ ૧૭.૧૦.૧૯૯૨ થી રૂ. ૩૭,૫૯૩ પર વાર્ષિક ૧૮% ના દરે વ્યાજ ચૂકવવા કોઈ પક્ષકારને કહેવું તે, અમારા સુવિચારિત અભિપ્રાય મુજબ, ઘણું ઊંચું અને અતિશય છે. આ ઉપરાંત, આટલા લાંબા સમય પછી બંને પક્ષકારોને બજવણીની કાર્યવાહી ચાલુ રાખવા કહેવું તે પણ યોગ્ય નથી. હુકમનામાના ફળ મેળવવા માટે રાજ્યે હજુ વધુ સમય રાહ જોવી પડશે.

અમે તારીખ ૧૭.૧૦.૧૯૯૨ થી રૂ. ૩૭,૫૯૩ પર વાર્ષિક ૧૮% ના દરે ચૂકવવાપાત્ર વ્યાજની ગણતરી પણ કરી છે. સદરહુ દરે વ્યાજની ગણતરી કરતાં, વ્યાજની રકમ વાર્ષિક રૂ. ૬,૭૬૬ (આશરે) થાય છે. રૂ. ૬,૭૬૬ X ૧૩ વર્ષનો ગુણાકાર કરતાં રૂ. ૮૭,૯૫૮ થાય છે. તારીખ ૧૭.૧૦.૧૯૯૨ ના રોજ વ્યાજ તરીકે નક્કી થયેલ રૂ. ૬૧,૮૯૦ ઉમેરતાં, તારીખ ૧૭.૧૦.૧૯૯૨ થી આજ

સુધી વાર્ષિક ૧૮% ના દરે રૂ. ૩૭,૫૯૩ પર ચૂકવવાપાત્ર કુલ વ્યાજ રૂ. ૧,૪૯,૮૪૮ (રૂ. ૮૭,૯૫૮ + રૂ. ૬૧,૮૯૦) થાય છે. આ હુકમ દ્વારા, અમે રાજસ્થાન રાજ્ય દ્વારા કરવામાં આવેલા દાવાની પૂર્ણ ભરપાઈ પેટે અપીલકર્તાને રૂ. ૧,૦૦,૦૦૦ ની રકમ ચૂકવવાનો નિર્દેશ આપીએ છીએ. તફાવત માત્ર રૂ. ૪૯,૮૪૮ નો રહેશે. તેની વસૂલાત માટે, આટલા લાંબા સમય પછી પક્ષકારોને બજવણીમાં આગળ વધવાનો નિર્દેશ આપવાની અમારે જરૂર નથી. જોકે રાજ્ય દ્વારા વાર્ષિક ૧૮% ના દરે વ્યાજનો દાવો કરવામાં આવ્યો છે, તેમ છતાં અમે ફિક્સ્ડ ડિપોઝિટ માટે અને ધિરાણ માટેના પ્રવર્તમાન બેંક દર તરફ પણ આંખ આડા કાન કરી શકીએ નહીં જે ૬-૭% થી વધુ નથી.

બંને પક્ષોના દાવાઓના ગુણદોષમાં વધુ ઊંડા ઉતર્યા વિના, અમને જણાય છે કે જો અમે અહીંના અપીલકર્તાને રાજસ્થાન રાજ્ય દ્વારા કરવામાં આવેલા દાવાની પૂર્ણ ભરપાઈ પેટે રૂ. ૧ લાખની રકમ ચૂકવવાનો નિર્દેશ આપીએ તો ન્યાયનો હેતુ પૂરતો સંતોષાશે. આજથી બે મહિનાના સમયગાળામાં રૂ. ૧ લાખ ચૂકવી દેવામાં આવશે, પાલન કરવામાં નિષ્ફળ જતાં, અપીલકર્તા તારીખ ૧૭.૧૦.૧૯૯૨ થી ચૂકવણીની તારીખ સુધી રૂ. ૩૭,૫૯૩ પર વાર્ષિક ૧૮% ના દરે વ્યાજ ચૂકવવા જવાબદાર રહેશે. જ્યાં સુધી રૂ. એક લાખની રકમ ચૂકવવામાં ન આવે ત્યાં સુધી મકાન નં. ૮૦બી બ્લોક, શ્રી ગંગાનગર ધરાવતી મિલકત પર બોજો રહેશે. જ્યાં સુધી રૂ. એક લાખની રકમ ચૂકવાઈને ભરપાઈ ન થાય ત્યાં સુધી અપીલકર્તા મકાન નં. ૮૦બી બ્લોક, શ્રી ગંગાનગર ધરાવતી મિલકતને કોઈપણ રીતે તબદીલ કરશે નહીં કે તેના પર બોજો ઊભો કરશે નહીં.

આથી અપીલનો નિકાલ કરવામાં આવે છે. ખર્ચ અંગે કોઈ હુકમ કરવામાં આવતો નથી.

અપીલનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો.

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====